

หน่วยที่ 6

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

การศึกษามีความหมายตามที่เสนอของบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1. การศึกษาหมายถึง การให้ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ การพัฒนาทักษะนิสัย และทัศนคติต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเพื่อช่วยให้เขาได้ใช้ชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสมและควรค่าแก่สังคม

2. นักจิตวิทยาการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้ว่า การศึกษาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น และกลายเป็นความงอกงามและความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากการศึกษาพิจารณาเป็น 3 มิติ คือ มิตินิติปัญญา (Cognitive domain) ได้แก่ ผู้เรียนมีสติปัญญาดีขึ้น มีเหตุผลดีขึ้น มิติจิตใจ (Affective domain) ได้แก่ ผู้เรียนมีความรู้สึกค่านิยมและคุณธรรม เช่น ความรับผิดชอบ ความใฝ่เรียนใฝ่รู้มากขึ้น รอบคอบขึ้น เชื่อมมั่นขึ้น และมิติตักษะ (Psychomotor domain) ได้แก่ ผู้เรียนมีความสามารถในการทำงานได้ดีขึ้น รวดเร็วขึ้น และมีประสิทธิภาพดีขึ้น ดังนั้นการศึกษาคือตามทัศนะของนักจิตวิทยาการศึกษา หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เป็นการพยายามเพื่อเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต มุ่งให้ตนเองและสังคมมีสันติสุข และความเจริญ และความเข้าใจอันดีต่อกัน

3. จอห์น ดิวอี้ ผู้ซึ่งเป็นนักปรัชญา นักจิตวิทยา และนักการศึกษาชาวอเมริกัน ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคม การศึกษาเป็นความจำเป็นของสังคม เพราะความต่อเนื่องของชีวิตทางสังคมจะเป็นไปได้ก็ต่ออาศัยเครื่องมือ คือ การศึกษา การศึกษาจะช่วยให้บุคคลมีประสบการณ์ มีประโยชน์และช่วยตนเองได้ ดิวอี้ กล่าวว่าการศึกษา คือ การพัฒนาสมรรถภาพทุกอย่างในตัวผู้เรียน อันจะช่วยให้สามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมรอบกายตน และในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างเสริมเพิ่มพูนสิ่งใดๆ อันอาจทำให้เกิดมีขึ้นในภายหลังด้วย

ดิวอี้ ยังได้กล่าวไว้อีกว่า การศึกษา คือ ชีวิต หมายถึง การปรับปรุงตน การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทั้งหลายของบุคคลจะต้องเกิดขึ้นต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าชีวิตดับไป การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม หมายถึง การปรุงแต่งสร้างเสริมประสบการณ์ของบุคคลให้มีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ให้มีความเจริญงอกงามขึ้น ไปในทางสร้างสรรค์อันสังคมยอมรับ ความเจริญงอกงามจะต้องมีลักษณะเป็นบูรณาการ คือ ต้องผสมผสานกับสิ่งที่มีอยู่เดิมแล้วปรากฏออกมา

ในรูปใหญ่กว่าเดิม ในขณะเดียวกัน คิวอี้ ยังกล่าวไว้อีกว่า **การศึกษา คือ กระบวนการทางสังคม และประสิทธิภาพทางสังคม**

4. นักสังคมวิทยา ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาว่า การศึกษาเป็นแนวทางเพื่อจัดบุคคล และสังคมให้เป็นระเบียบ มีความมั่นคงและมีเป้าประสงค์การที่เด็กรับค่านิยมและระเบียบกฎเกณฑ์ต่างเข้าไว้ในตนก็เท่ากับเด็กให้ผ่านพิธีการเข้าอยู่ร่วมในสังคม ดังนั้น **การศึกษาจึงควรมีการเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคม** เพราะสังคมใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อให้สังคมเองอยู่รอด และสังคมจะอยู่รอดได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกของสังคมมีลักษณะเป็นแบบเดียวกัน และในขณะเดียวกันสังคมยังต้องการคนที่มีความถนัดเฉพาะอย่างแตกต่างกัน เพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสังคมด้วย

การศึกษาจะเปลี่ยนคนมาจากมนุษย์ โดยธรรมชาติเป็นมนุษย์สังคม ความเป็นมนุษย์สังคมนั้นหมายถึงมนุษย์ต้องทำตามสิ่งที่สังคมต้องการ ถ้ามนุษย์ไม่ทำตามก็ไม่สามารถอยู่ในสังคมนั้นได้ ความต้องการของสังคมที่มนุษย์ต้องทำตามมีสาระสำคัญ คือ ความเชื่อในเรื่องศีลธรรมและการปฏิบัติประเพณีของชาติ และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ตลอดจนความคิดเห็นทั้งปวง อันเป็นของส่วนรวม ดังนั้น การศึกษาต้องปลูกฝังสภาพทางกายปัญญาและศีลธรรม การปลูกฝังทางศีลธรรมสำคัญกว่าการปลูกฝังความรู้ทางวิทยาศาสตร์อย่างเดียว เพราะถ้าขาดศีลธรรมจะทำอะไรตามใจตนเองและสังคมจะอยู่ไม่ได้

อีกทัศนะหนึ่งของนักสังคมวิทยา คือ การศึกษาเป็นธุรกิจทางสังคมมิใช่เป็นสิ่งอยู่กับที่ แต่เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสังคม และส่วนบุคคลซึ่งต้องมีการวิเคราะห์คัดเลือก การใช้วิจารณ์ญาณการวัดผล และการประเมินผล

5. นักวิชาการศาสนาโดยเฉพาะ คือ พระพุทธศาสนา เห็นว่าการศึกษาเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินชีวิตเพียงอย่างเดียวยังไม่จัดเป็นคน โดยสมบูรณ์ เพื่อให้มีความเป็นคนโดยสมบูรณ์ต้องมีการปฏิบัติประกอบด้วยความรู้สึกลึกซึ้งขอบซึ้งดี สมกับเป็นคนโดยธรรม เพราะการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถแต่ขาดคุณธรรม เป็นเหตุให้ใช้ความรู้ความสามารถนั้นไปในทางที่ผิด ดังนั้น การศึกษาก็เพื่อให้เกิดปัญญาด้วยการเรียน การคิด และการทำ นักวิชาการศึกษาไทยหลายท่าน เช่น ศาสตราจารย์ ดร. สาโรจน์ บัวศรี ได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของไทยตามแนวพุทธปรัชญา เพราะหลักพุทธปรัชญาสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทย

6. นักการศึกษาไทยได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความหมายของการศึกษาไว้ดังนี้

การศึกษา คือ กรรมวิธีที่มนุษย์ปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับภาวะแวดล้อม (หลวงศรีจรยาวิโรจน์ , 2492)

การศึกษา คือ การเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ เช่น ทางกาย ปัญญา และวิชาการทางด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ทางด้านอาชีพและสังคม และทางอารมณ์ (สาโรจน์ บัวศรี, 2510)

การศึกษา คือ ความสามารถที่จะเจริญเติบโตไปสู่จุดหมายอันพึงประสงค์ ความเจริญเติบโตนี้มีทั้งทางกาย ทางสมอง และทางจิตใจ (มล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2513)

การศึกษา คือ กระบวนการเสริมสร้างสมรรถภาพของบุคคล ช่วยให้คนเจริญเติบโตโดยสมบูรณ์ถูกต้องตามเจตนาของส่วนรวม การศึกษาช่วยให้คนเข้าใจในตำแหน่ง ฐานะ และคุณค่าของตนในสังคมได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัย (ถนอม มากะจันทร์, 2514)

นักการศึกษาไทย หลายคนได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาโดยสรุปสาระสำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1. การศึกษา คือ วิธีการต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และทัศนคติ
2. การศึกษา คือ ทฤษฎีต่าง ๆ ที่พยายามจะอธิบายหรือให้เหตุผลในการถ่ายทอดนี้
3. การศึกษา คือ คุณค่าหรืออุดมคติต่าง ๆ ที่มนุษย์พยายามเข้าใจให้ถึงโดยอาศัยความรู้ ทักษะ และทัศนคติ
4. การศึกษา คือ การจัดหาประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนและประสบการณ์นี้จะต้องเป็นสิ่งที่ปรารถนา และมีคุณค่าแก่สังคมในการทำให้ผู้เรียนมีความเจริญก้าวหน้าไปตามความสามารถของตนทุกวิถีทางและมีชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุข อันเป็นที่พึงปรารถนาของสังคมนั้น
8. ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุไว้ว่า การศึกษาหมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
9. นักบริหารการศึกษามองว่าการศึกษาเป็นระบบย่อยของสังคม การศึกษาเป็นระบบเปิดที่จะต้องได้รับหรือมีอิทธิพลผลกระทบต่อบริบทย่อยต่าง ๆ ของสังคม การศึกษาจะต้องจัดและดำเนินการให้เหมาะสมสอดคล้องกับความจำเป็นความต้องการและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เป็นบริบทของการศึกษา ดังนั้นการศึกษาจึงเป็น กระบวนการทางสังคมที่จะเลือกสรรและควบคุมสิ่งแวดล้อม และดำเนินการเพื่อพัฒนาคนด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม ตลอดจนการถ่ายทอดวัฒนธรรม และพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองของบุคคลให้เกิดผลดีและเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม การศึกษาจึงเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพของบุคคล ช่วยให้บุคคลมีความเจริญงอกงามสมบูรณ์ เป็นสมาชิกที่พึงปรารถนา

ของสังคม มีความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และปรับสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเองได้
อย่างดี ตลอดจนเป็นคนที่อุดมการณ์แห่งชีวิต และรู้จักหลีกเลี่ยงหนีจากอำนาจฝ่ายต่ำทั้งปวง

การศึกษานับได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสังคม ทั้งในส่วนของการพัฒนาคน และ
บทบาทหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ในสังคม เช่น การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง
การพัฒนาสังคม เป็นต้น ดังนั้น ในการดำเนินกิจกรรมด้านการศึกษาของสถาบันการศึกษาหรือ
ระบบการศึกษา จึงต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับอนุระบบอื่น ๆ ของสังคม และ
ต้องตระหนักถึงปัจจัยทางสังคมที่มีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาด้วย